

Praten over moeilijke onderwerpen

Tips van filosofiedocent Niels Hexspoor

Tip #1. Durf kwetsbaar te zijn (op een professionele manier)

Als docent heb je twee rollen:

1. Het is je taak om leerlingen aan het denken te zetten over belangrijke en soms ook moeilijke onderwerpen.
2. Het is je taak om een veilige sfeer te creëren en te zorgen dat iedereen in de klas zich gezien en gehoord voelt

Benoem deze dubbele taak bij leerlingen. Je kunt eventueel ook aangeven dat je het om deze reden best spannend vindt om het over dit onderwerp te hebben. Koppel dit vervolgens aan je gedragsverwachtingen naar leerlingen toe: het vraagt van leerlingen dat ze met respect met elkaar omgaan. Dat ze vrij uit spreken en tegelijkertijd hun woorden zorgvuldig wegen. Ze weten immers niet wat hun medeleerlingen in het leven ervaren hebben.

Tip #2. Geef vooraf kijkvragen mee

Geef voordat je de film gaat bekijken een aantal kijkvragen mee, zodat leerlingen houvast hebben bij het kijken. Maak daarbij een goede mix tussen inhoudelijke vragen en vragen over de vorm van de film. Ook via vragen over de vorm van een film, kun je een inhoudelijk gesprek voeren. Drie kijkvragen is over het algemeen genoeg. Bijvoorbeeld:

Inhoud

- Waar gaat de film over?
- Wat wil de maker met deze film zeggen en wat vind jij daarvan?

Maak hierbij vooral een koppeling tussen de film en de leefwereld van de leerling.

Vorm

- Genre: wat voor soort film is het? Documentaire of fictie? Horror of komedie?
- Kleur: welke kleuren worden er veel gebruikt in de film? En waarom die kleuren?
- Lengte scènes: zijn er veel lange scènes of wordt er veel gesneden in het beeld?
- Muziek: welke muziek wordt er gebruikt en welk effect heeft dat?
- Camera standpunten: hoe wordt er gefilmd? Veel close-ups of totaalshots? En wat doet dat met je als kijker?
- Karakters: welke karakters spelen een rol in de film en hoe verhouden die zich tot elkaar?

Tip #3. Structureer het gesprek

Een standaard filosofisch gesprek heeft een bepaalde structuur, die je vooral toe kunt passen bij het gesprek over je inhoudelijke vraag, die je aan de hand van de film wilt bespreken. Die structuur is als volgt:

vraag → dissensus → argumenten → consensus → evaluatie

Vraag

Je begint met de vraag die je vooraf gesteld hebt aan de leerlingen en die je in gesprek uitgebreider wilt uitwerken.

Dissensus

Je vraagt naar eerste reacties in de groep en vraagt leden van de groep om zich te positioneren. Zorg dat je verschillende standpunten ophaalt. Bijvoorbeeld: "En wat denk je?", "Wie is het daar niet mee eens?", "Ben je het met hem/haar/het eens?", "Wat vind jij ervan?"

Argumenten

Nadat je verschillende posities hebt opgehaald vraag je naar argumenten bij die posities. Bijvoorbeeld: "Waarom is dat zo?", "Hoezo?", "Waarom zeg je dat?", etc.

Consensus

Je beweegt naar een consensus toe. Dit betekent niet dat iedereen het met elkaar eens hoeft te worden, maar dat het in ieder geval duidelijk wordt waar de leerlingen het wel en niet met elkaar over eens zijn. Bijvoorbeeld: "Is X het nu eens met Y?", "Welke redenen heeft X gegeven voor diens mening?", "Ben je het daarmee eens?", "Waarom is dit wel of geen goed argument volgens jou?", "Waarom vindt diegene dat? En wat vind jij daarvan?", "Waarover zijn we het eens? Waarover niet?"

Evaluatie

Kijk met elkaar terug op de loop van het gesprek. Wat ging er goed en wat niet? Is de vraag die we gesteld hebben beantwoord? Bijvoorbeeld: "Wat vond je van hoe je hebt geredeneerd?", "Hebben we nu een antwoord op onze vraag?", "Wat hebben we aan vooruitgang geboekt in ons gesprek?", "Wat waren sterke en minder sterke argumenten en waarom?" Etc.

Ben je op zoek naar films die geschikt zijn voor jouw leerlingen?

- Neem een kijkje in de filmdatabase via filmeducatie.nl.
- Schrijf je in voor de nieuwsbrief en ontvang regelmatig actuele filmtips in je inbox via filmhubmidden.nl/nieuwsbrief
- Neem contact op met Filmhub Midden als je een film zoekt bij een specifiek thema via info@filmhubmidden.nl

Tip #4. Spreek gespreksregels af

Voor een goed gesprek over een moeilijker onderwerp is het nodig dat er niet al van tevoren vaststaat wat een leerling ergens van moet denken. Dit betekent dat leerlingen in mijn les altijd alles mogen vinden, maar:

1. Ze moeten voor hun standpunt wel argumenten geven
2. Ze moeten elkaar wel met respect behandelen

Een uitspraak als: "Ik vind dat operaties om van sekse te veranderen verboden zouden moeten worden, want ...", zou ik om die reden toestaan. Maar een uitspraak als: "Ik vind transgenders vies", zou ik om diezelfde reden niet toestaan. Zo praten we niet met elkaar.

Tip #5. Betrek leerlingen actief bij het gesprek

Geef leerlingen verantwoordelijkheid in het gesprek door ze actieve luistertaken te geven.

Bijvoorbeeld: "Wat heeft hij/zij/het zojuist gezegd?", "Wie kan dat nog eens zeggen?", "Hoe zei hij/zij/het dat?", "Wie kan samenvatten wat er tot nu toe gezegd is?".

Extra tip: De judotechniek

Wat te doen als leerlingen opvattingen uiten waar je het helemaal niet mee eens bent of waarvan je zelfs schrikt? Bij Judo leert men om de kracht van de aanvaller te gebruiken en het tegen hem of haar te keren. Deze judotechniek kun je toepassen in het gesprek door mee te gaan met de opvatting van de leerlingen door mee te denken en door te vragen tot op het punt dat de leerling het zelf ook niet meer weet.

Denk bijvoorbeeld aan: "Waar staat in de Bijbel precies dat homoseksualiteit verkeerd is?" Als de leerling het niet weet, dan kan de leerling het thuis opzoeken en de volgende keer meenemen. Als de leerling het wel weet, kun je mooi doorvragen naar de historische context van de Bijbel.

Over Niels Hexspoor

Niels is een gepassioneerde filosofiedocent die films gebruikt om met zijn leerlingen na te denken over filosofische vragen. Niels gaat via film het gesprek aan over de betekenis van het leven, alcoholmisbruik onder jongeren, racisme, vluchtelingen en gender en seksualiteit. Film kan het makkelijker maken om gevoelige onderwerpen te bespreken, doordat je leerlingen met een andere blik en extra afstand naar het onderwerp kan laten kijken. Én Niels is Filmleraar van 2022 uit regio Midden!